

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55>

УДК 339.1

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

CURRENT STATE OF THE INTELLECTUAL PROPERTY MARKET IN UKRAINE

Чуницька Ірина Іванівнадоктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9718-1332>**Бондарук Олег Сергійович**кандидат економічних наук,
Національна академія Служби безпеки України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3472-9516>**Chunytska Iryna**

State Tax University

Bondaruk Oleh

National Academy of the Security Service of Ukraine

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану ринку інтелектуальної власності в Україні. Акцентується увага на тому, що інтелектуальна власність є тією сферою, яка допомагає країні розвиватися економічно в такий важкий час, та наблизити її до світової економіки, міжнародної торгівлі та впливу на міжнародній арені. Розглянуто теоретичні основи ринку інтелектуальної власності, зокрема сутність інтелектуальної власності, її об'єкт та суб'єкт. Так, поняття інтелектуальна власність у сучасній економічній літературі розглядається як з економічної так з юридичної точки зору. Проаналізовані останні зміни в законодавстві щодо інтелектуальної власності. Дані зміни дають підстави стверджувати, що інтелектуальна власність продовжує вдосконалюватися та активно розвиватися в Україні. Разом з тим в даній сфері відбувається посилення та впровадження євроінтеграційних процесів, зокрема в 2022 році Україна набула повноправного членства в регіональній групі Центральної Європи та Балтії (CEBS) Всесвітніх органів інтелектуальної власності, при цьому даний процес тривав з 2017 року. Тобто, Україна продовжує активно розвивати відповідний напрямок.

Ключові слова: інтелектуальна власність, об'єкти права інтелектуальної власності, промислова власність, авторське право і суміжна права, торговельна марка, Національний орган інтелектуальної власності, євроінтеграція, митні органи.

The article is devoted to the study of the modern state of the intellectual property market in Ukraine. Attention is focused on the fact that intellectual property is the sphere that helps the country to develop economically in such a difficult time, and bring it closer to the world economy, international trade and influence on the international arena. The theoretical foundations of the intellectual property market are considered, in particular the essence of intellectual property, its object and subject. Thus, the concept of intellectual property in modern economic literature is considered both from an economic and legal point of view. It has been established that proper management of the intellectual property market under martial law is particularly relevant to avoid future problems with protection and fraud. The article emphasizes that Ukrainian The National Intellectual Property and Innovation Office, which carries out the powers of the National Intellectual Property Authority in the field of intellectual property, continues to work in difficult conditions, ensuring the necessary functions and continuous operation of the state system of legal protection of intellectual property. The latest changes in the legislation regarding of intellectual property, which gives grounds for asserting that intellectual property continues to develop. There is a strengthening and implementation of European integration processes in the field of intellectual property. Ukraine continues to actively develop the corresponding direction. The author also summarized the main problems of the development of the intellectual property market in Ukraine in modern conditions into three groups, in particular: regulatory, institutional and infrastructural. In turn, the main directions of the development of the intellectual property market in Ukraine are the creation of a new IT-system, regulation of the destruction of detained goods that violate intellectual property rights, public education, awareness

raising, through the dissemination of information about mechanisms for the protection of intellectual property rights, customs control measures, missions, importance and relevance.

Keywords: intellectual property, objects of intellectual property rights, industrial property, copyright and related rights, trademark, National Intellectual Property Authority, European integration, customs authorities.

Постановка проблеми. Розвинутий ринок інтелектуальної власності має вагомe значення для розвитку країни в цілому. Саме цей ринок дасть можливість наблизити Україну до світової економіки, міжнародної торгівлі та впливу на міжнародній арені. Інтелектуальна власність є визначальним інститутом у розвитку внутрішньої економіки в країні – мотивації для удосконалення її суб'єктів. Так як Україна прагне до співпраці з іншими державами, а також до вступу в Європейський союз, варто створити ефективні умови функціонування ринку інтелектуальної власності на національному рівні. Проте, на сьогодні є низка невирішених питань, що потребують уваги та вирішення. Важливим все ще є питання підтримки малого та середнього бізнесу у сфері інтелектуальної власності, як матеріальної (гранти, знижені ціни, пільги), так і нормативно-правової, і консультаційно-дорадчої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу увагу дослідженням теоретичних основ та аналізу розвитку ринку інтелектуальної власності приділили такі вітчизняні вчені як Ю. Бажал, В. Базилевич, В. Вірченко, О. Кронда, Ю. Кузнецов, О. Орлюк, О. Юрченко та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері інтелектуальної власності, наразі все ще є недостатньо розглянутим питання щодо побудови правильної структури ринку інтелектуальної власності та подальшого стимулювання населення до інноваційної діяльності в сучасних умовах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Протягом 2022 року виникла потреба визначення сучасного стану та перспектив розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні з урахуванням інституційних та інфраструктурних змін, які відбулися в даній сфері.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сучасного стану та перспектив розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні під впливом інституційних змін та військового стану в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто розпочати з того, що процес формування ринку інтелектуальної власності починається саме на мікрорівні, тобто зі створення об'єкта інтелектуальної власності та реалізації основних функцій з його управ-

ління. Основними завданнями такого управління виступають розвиток інтелектуального та інноваційного потенціалу у складі стратегічного середовища підприємства, комерціалізація результатів інтелектуальної власності, забезпечення належного рівня економічної безпеки, підвищення конкурентоспроможності підприємства на засадах використання нематеріальних активів тощо.

Інтелектуальна власність – це право власності на інтелектуальний продукт. В свою чергу, право власності є одним з основних інститутів будь-якої системи права, що є сукупністю правових норм, які закріплюють і охороняють належність майна тим чи іншим особам, колективам та засновані на цьому повноваження власника щодо володіння, користування та розпорядження цим майном. Інтелектуальні продукти, як результати інтелектуальної діяльності, відрізняються від речей, як об'єктів права власності.

У сучасній економічній літературі інтелектуальна власність має дві категорії тлумачення: економічна та юридична [2]. Як економічна категорія – це складник та один з різновидів капіталу, що має відповідні ознаки капіталу й водночас відтворює властиві лише йому (інтелектуальному капіталу) особливості. Як юридична категорія – це сукупність виключних прав як особистого, так і майнового характеру на результати інтелектуальної та творчої діяльності, а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких встановлюється законодавством відповідної держави із врахуванням прийнятих нею міжнародних зобов'язань.

Інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності однієї особи або групи осіб, які мають право на володіння та розпорядження результатом такої діяльності, що і є правом інтелектуальної власності. Традиційно інтелектуальну власність поділяють на [1]: авторські та суміжні права, патентне право.

До об'єктів ринку інтелектуальної власності належать: об'єкти авторського права та суміжних прав; об'єкти науково-технічної творчості; комерційні позначення; торгові марки.

Суб'єктами ринку інтелектуальної власності є: органи державного управління і контролю, підприємства, що використовують

об'єкти інтелектуальної власності (впровадження нових технічних рішень, використання програмних продуктів та торгових марок, брендів), компанія-розробник інтелектуального продукту, інвестори, які фінансують відповідні розробки та їх використання, виробники-конкуренти, які виготовляють аналогічні об'єкти інтелектуальної власності за власними розробками, а також виробники контрафактної продукції – це так звані «пірати».

Для функціонування ринку інтелектуальної власності варто забезпечити існування певних умов, зокрема: інвестування дослідницьких та конструкторських проектів та їх впровадження в певну галузь; людський інтелектуальний ресурс; державне регулювання норм захисту суб'єктів на ринку; дієвий механізм реалізації конкретної продукції на ринку.

Чинне законодавство України, що регулює ринок інтелектуальної власності має комплексний підхід. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності є: Конституція України, Цивільний Кодекс України, Кримінальний Кодекс України, Митний Кодекс України та інші закони, що стосуються діяльності, яка пов'язана з інтелектуальною власністю. Також в чинному українському законодавстві існують спеціальні закони, що використовуються у сфері інтелектуальної власності, зокрема: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на промислові зразки» та інші. Однак в Україні, не дивлячись на сформовану нормативно-правову базу, існує велика кількість нерегульованих питань. Серед яких: випуск піратської продукції, довгий процес оформлення патентів і торгових марок, відсутність достатнього інформаційного забезпечення діяльності у сфері охорони інтелектуальної власності. Будь-яка держава, що прагне досягти високого рівня життя своїх громадян, має створити дієву систему захисту ринку інтелектуальної власності. Тобто наявність дієвої системи захисту і стимулювання інтелектуальної власності – є невідмінною умовою розвитку держави в цілому.

Основою міжнародної системи інтелектуальної власності є 25 угод, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності, які регулюються Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ). На сьогоднішній день Україна вже приєдналася до 17 договорів та продовжує роботу над приєднанням до інших.

Також вже багато років Україна продовжує активний процес адаптації свого законодавства

до прав Європейського Союзу (ЄС). Показник імплементації положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною для сфери інтелектуальної власності у 2022 році був одним з найвищих в Україні та в підсумку становить 94% від поставлених завдань. В 2022 році відбулись важливі зміни в національній інституційній складовій сфері інтелектуальної власності. Кабінет Міністрів України передав функції Національного органу інтелектуальної власності від ДП «Укрпатент» до державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ), згідно з розпорядженням КМУ від 28 жовтня 2022 року № 943-р, що повинна забезпечити ефективну охорону об'єктів інтелектуальної власності, розвиток інноваційного середовища, сприяти вирішенню спорів та уникненню непередбачуваних витрат внаслідок непрозорих правил та помилкового використання чужих нематеріальних цінностей [3].

2022 рік став для України роком втрат, але водночас єднання і солідарності. Україна змогла не лише вистояти, але й продовжити ефективно працювати, як щодо подолання загроз, так і над вирішенням важливих національних завдань. Зокрема, ключові зміни відбулись у сфері інтелектуальної власності. Це прийняття за основу проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» та ухвалення законів України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України» та «Про авторське право і суміжні права». Прийняття оновленого законодавства у сфері авторського права і суміжних прав стало черговим кроком на євроінтеграційному шляху України, яка отримала кандидатський статус на вступ до ЄС.

Відповідно до річного плану Національного органу інтелектуальної власності, у 2022 році було подано 28 971 заявку на об'єкти промислової власності (табл. 1), зокрема понад 2,7 тис. заявок на винаходи, 2,4 тис. – на корисні моделі, 819 – на промислові зразки, 23 014 – на торговельні марки, в тому числі 16 095 заявок – за національною процедурою. Через систему електронного подання заявок на об'єкти промислової власності протягом 2022 року подано 13 099 заявок, що становить 45,2% від загальної кількості поданих заявок.

Аналізуючи динаміку кількості заявок на об'єкти промислової власності в Україні, яка

Таблиця 1

Надходження заявок на об'єкти промислової власності

№	Об'єкти промислової власності	Рік				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	Винаходи	3 975	3 856	3 194	3 390	2 760
2	Корисні моделі	9 115	8 454	5 273	4 427	2 378
3	Промислові зразки	3 042	2 679	2 026	1 838	819
4	Торговельні марки	38 652	42 194	35 539	39 472	23 014
5	Географічні зазначення	3	6	2	7	-
Всього		54 787	57 189	46 034	49 134	28 971

Джерело: складено авторами за даними [15]

представлена на рис. 1, можна сказати, що кількість заявок значно скоротилася з 49 134 в 2021 році до 28 971 в 2022 році. Скорочення відбулося на 41%. Звісно ж воєнні дії відобразилися на сфері промислової власності, та все ж незважаючи на це, перспективи є і зміни, які відбулися в законодавстві мають збільшити кількість зареєстрованих об'єктів промислової власності в наступних роках.

Протягом 2022 року надійшло 2 760 заявок на винаходи, що є на 18,6% менше, ніж у попередньому році (табл. 2). Внаслідок військової агресії російської федерації активність національних заявників зменшилась на 38,7%, іноземних заявників – на 6,1%, за процедурою РСТ – на 4%, якщо порівнювати з 2021 роком. У 2022 році видано 1 566 патентів на винаходи, з них 630 або 40,2% – на ім'я національних заявників.

В 2022 році частка заявок на винаходи від іноземних заявників від загальної кількості заявок становила 71,2%. Майже 88,5% заявок від іноземних заявників надійшло за процедурою РСТ. Найбільш активними були заявники із США – 591 заявка, Німеччини – 220, Швейцарії – 208, Великої Британії – 200, Китаю – 79, Японії – 62, Франції – 60, Данії – 44 та Італії – 40 (рис. 2).

Найбільше заявок від іноземних заявників, класифіковано майже 97% надійшло за такими напрямками: «Лікарські препарати» – 287 заявок або 20,7%, «Інші споживчі товари» – 168 або 12,1%, «Біотехнологія» – 161 або 11,6%, «Органічна тонка хімія» – 135 або 9,7%, «Хімічна сировина» – 95 або 6,9%, «Інші спеціальні машини» – 68 або 4,9%, «Матеріали, металургія» – 63 заявки або 4,5 % та «Харчова хімія» – 45 заявок або 3,2 % (рис. 3). Найбільш популярним напрямком серед провідних країн світу є лікарські препарати, які протягом останніх 5 років займають перше місце серед заявок від іноземних заявників.

Протягом 2022 року на державну реєстрацію авторського права на твір надійшло 5 739 заявок, що є на 39,9% менше, ніж в минулому році. Також було здійснено 4 882 державні реєстрації на твір та видано 6 346 свідоцтв. Якщо порівняти 2021 рік з 2022 роком, то кількість державних реєстрацій авторського права на твір зменшилась більш ніж на половину, а саме 53,3% (рис. 4).

Попри всі виклики, 2022 рік відзначився важливими подіями для сфери інтелектуальної власності. Це прийняття за основу проекту

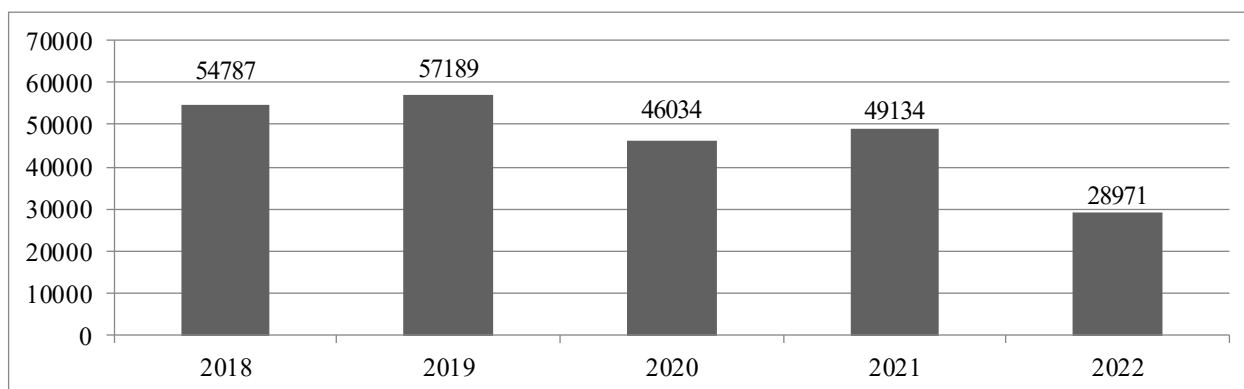

Рис. 1. Динаміка кількості заявок на об'єкти промислової власності в Україні

Джерело: побудовано авторами за даними [15]

Таблиця 2

Надходження, розгляд заявок та реєстрація винаходів

№	Показник	Рік				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	Надійшло заявок, в т.ч.	3 975	3 856	3 194	3 390	2 760
-	за національною процедурою	2 363	2 302	1 611	1 574	1 017
.	від національних заявників	2 114	2 104	1 367	1 291	790
.	у т. ч. від юридичних осіб	1 175	1 186	768	748	510
.	від іноземних заявників	249	198	244	283	227
-	за процедурою РСТ	1 612	1 554	1 583	1 816	1 743
	у т. ч. національні заявники	2	1	3	5	4
2	Прийнято рішень за результатами експертизи	2 548	2 385	2 407	2 367	1 765
3	Завершено діловодство, в т.ч.					
-	формальна експертиза	4 012	3 692	3 318	3 332	2 436
-	кваліфікаційна експертиза	3 368	3 238	3 265	3 108	2 041
4	Реєстрація, в т.ч.	2 469	2 255	2 179	2 298	1 566
-	на ім'я національних заявників	1 203	1 248	1 086	990	630
-	на ім'я іноземних заявників	1 266	1 007	1 093	1 308	936
5	Чинних патентів на кінець року	22 977	22 440	21 190	18 478	18 806

Джерело: складено авторами за даними [15]

Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» та ухвалення законів України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України» та «Про авторське право і суміжні права». Прийняття оновленого законодавства у сфері авторського права і суміжних прав стало черговим кроком на євроінтеграційному шляху України, яка отримала кандидатський статус на вступ до ЄС.

В 2022 році також УКРНОІВІ проводив роботу щодо вдосконалення нормативно-правової бази України у сфері правової охорони інтелектуальної власності для врегулювання відносин, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на об'єкти інтелектуальної власності, та додаткового захисту інтересів заявників, правовласників, їх представників в період дії воєнного стану в Україні. Зокрема, з метою збереження прав інтелектуальної власності українських фізичних та юридичних осіб, для забезпечення можливості здійснення оплати міжнародного мита за подання міжна-

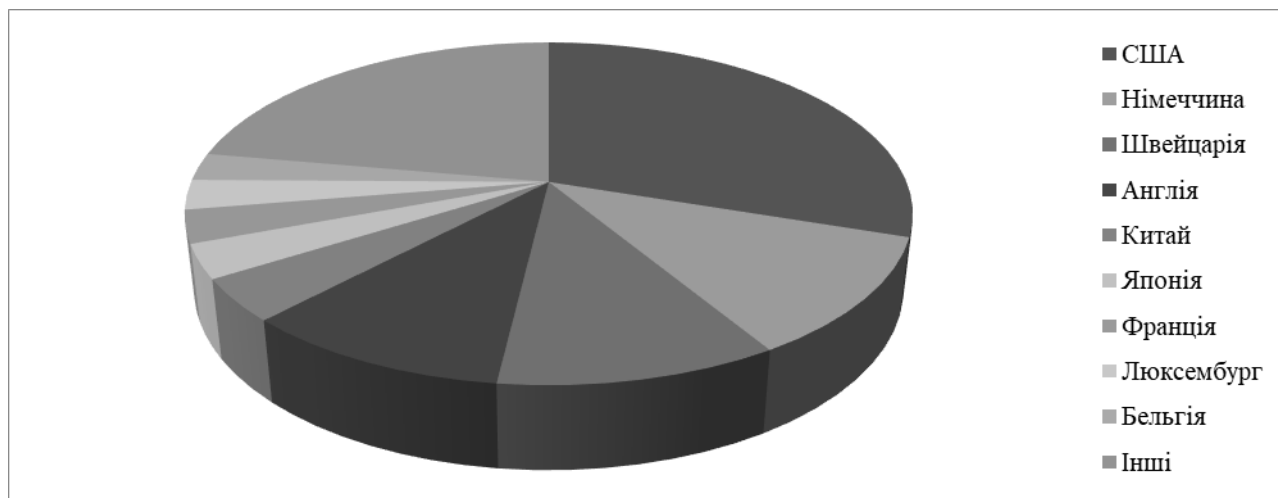

Рис. 2. Розподіл заявок, поданих іноземними заявниками, за країнами походження

Джерело: побудовано авторами за даними [15]

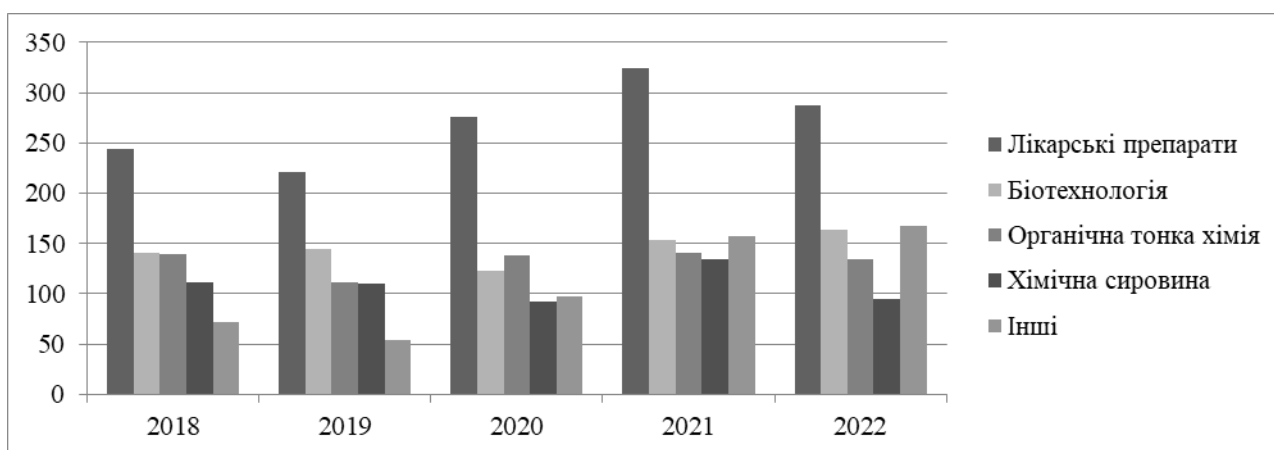

Рис. 3. Динаміка заявок від іноземних заявників

Джерело: побудовано авторами за даними [15]

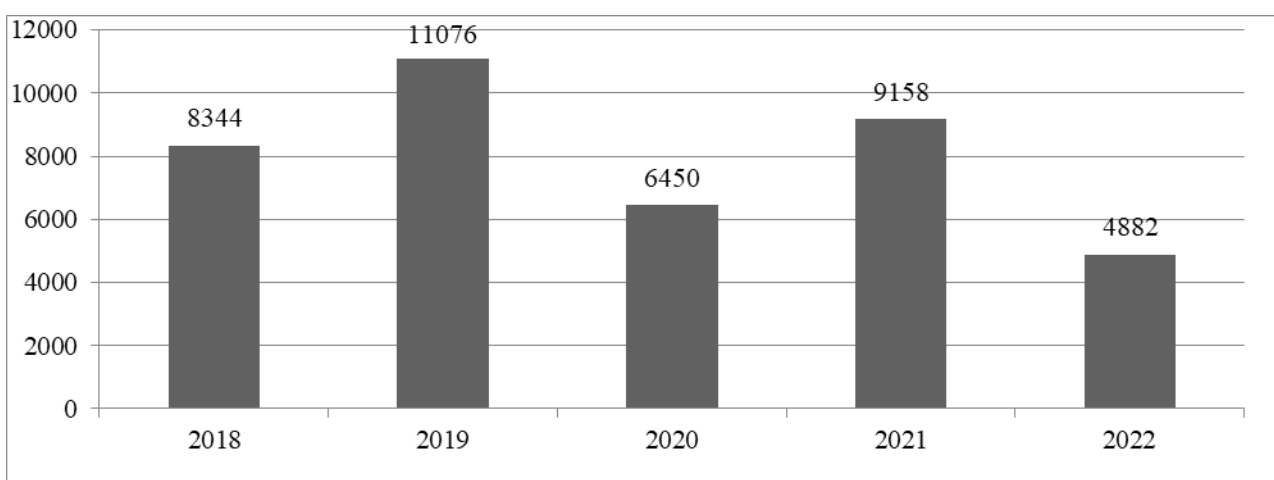

Рис. 4. Динаміка кількості заявок державної реєстрації авторського права на твір

Джерело: побудовано авторами за даними [15]

родних заявок на торговельні марки і промислові зразки та за здійснення інших дій стосовно міжнародних реєстрацій до Національного банку України були направлені пропозиції щодо внесення змін до Постанови Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [13].

Також за ініціативи УКРНОІВІ внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 року № 153 «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту», зокрема Перелік послуг, робіт, прав інтелектуальної власності, інших немайнових прав, призначених для продажу (оплатної передачі), за операціями з імпорту яких рекомендовано Національному банку забезпечити здійснення переказів, доповнено послугою «Послуги (роботи) з реєстрації майнових прав об'єктів інтелектуальної власності (торговельні

марки, корисні моделі, винаходи та промислові зразки) та підтримання їх чинності» [12].

Крім того, протягом 2022 року було проведено роботу з підготовки пропозицій до проекту Закону України «Про особливості врегулювання відносин у сфері інтелектуальної власності в період дії воєнного стану». Підготовлено повідомлення для користувачів системи про організацію виконання повноважень УКРНОІВІ у сфері охорони прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, географічні зазначення в умовах воєнного стану. В квітні 2022 року набув чинності Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України», яким запроваджено правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності та забезпечено недопу-

щення втрати прав інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. Зокрема, даний закон зупиняє перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та підзаконними актами. В межах повноважень, наданих спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності, протягом 2022 року УКРНОІВІ залучався до участі в реалізації заходів, спрямованих на виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) щодо забезпечення реалізації санкцій у вигляді блокування активів, стягнення в дохід держави активів, заборони передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності, передбачених Законом України «Про санкції» [14].

В березні 2022 року Україна набула повноправного членства в регіональній групі Центральної Європи та Балтії (CEBS) VOIV. До регіональної групи CEBS входять 19 країн, зокрема: Албанія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Північна Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Угорщина, Україна, Хорватія, Чехія та Чорногорія). Рішення про перехід України до групи CEBS було схвалено всіма її державами-членами. Участь України в CEBS є черговим свідченням європейського вибору України та сприяє ефективній міжнародній координації. До прикладу, перемовини щодо вступу України в групу CEBS тривали ще з 2017 року.

Поряд із військовими діями перед Україною стоїть ще одне важливе завдання щодо посилення та підтримки євроінтеграційних процесів, а саме захист інтелектуальної власності, що потребують гармонізації з митним законодавством ЄС. Захист прав інтелектуальної власності зазначено в Угоді про асоціацію України з ЄС. Крім того, опитувальник ЄС для статусу країни-кандидата включає питання – «Надати опис системи митного контролю за контрафактними та піратськими товарами із зазначенням типу промислової або інтелектуальної власності, на яку поширюється система контролю (авторські права, патенти, зразки тощо)». Тобто, захист прав інтелектуальної власності є одним із важливих елементів наближення України до набуття статусу кандидата на вступ до ЄС. Не треба забувати і про той факт, що підроблена продукція завжди спонсорувала грошима тероризм та всякого роду незаконну діяльність,

що в сучасних реаліях для України потребує особливої уваги.

Для сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України Державна митна служба, відповідно до своїх функцій, забезпечує ведення митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону. Після реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі, митні органи застосовують заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на підставі даних такого реєстру. Прикінцевими та перехідними положеннями Митного кодексу України передбачено що Кабінет Міністрів України може встановлювати, зокрема, категорії товарів, щодо яких митними органами не здійснюються заходи зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності [6]. Сприяння захисту прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів – одне з основних завдань митних органів. Разом з тим, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання щодо подальшого приведення митного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності до відповідного законодавства ЄС.

Фактично захист прав інтелектуальної власності полягає в боротьбі митних органів із контрафактними, піратськими та іншими товарами, які порушують такі права, за допомогою:

- припинення митного оформлення товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону;

- припинення митного оформлення зазначених вище товарів за ініціативою органу доходів і зборів;

- знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності;

- припинення митного оформлення та знищення невеликих партій контрафактних і піратських товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях; і

- зміна маркування на товарах та їхній упаковці.

Вітчизняні вчені-економісти виділяють низку заходів щодо захисту інтелектуальної власності на митному кордоні, зокрема [16]:

1) Державній митній службі України рекомендується розширити, оновити чи створити нову митну IT-систему для управління заявками про права інтелектуальної власності та порушеннями таких прав, звітами статистичного аналізу та обміну інформацією;

2) регламентувати знищення затриманих товарів, які порушують права інтелектуальної власності. До прикладу, в ЄС лише правовласник може підтвердити підробленість товару, тому за ним фінальне слово, як і усі фінансові витрати у разі фактичного знищення контрафакту;

3) навчати громадськість, підвищувати поінформованість, шляхом поширення інформації про механізми захисту прав інтелектуальної власності, заходи митного контролю, місії, важливості та актуальності. Це включає засоби масової інформації, бізнес-структури, співпрацю з правовласниками об'єктів прав інтелектуальної власності, а також аспекти заохочення широкої громадськості до нетерпимості до порушень прав інтелектуальної власності, використання просвіти у вихованні, особливо серед молоді.

Ще одним пріоритетом під час відновлення України після перемоги у війні має стати запровадження обов'язку суб'єктів господарювання при реалізації будь-якого імпортованого товару на українському фізичному ринку та в Інтернеті мати копію декларації або її номер, за якою такий товар був імпортований. Це надасть можливість контролюючим органам відстежувати правомірність імпорту будь-якого товару в Україну та виявити весь логістичний ланцюг введення в обіг товару, що підозрюється у порушенні прав інтелектуальної власності.

Також у сучасній літературі, виділяють три основні групи проблем розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні, які схематично представлені на рис. 5. Перша група – це проблеми нормативно-правової бази, яка включає національне законодавство, що створює належні умови набуття, реалізації, охорони та захисту права, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної творчої діяльності членів суспільства. Друга група – це проблеми інституційної бази (відсутність відповідної системи суб'єктів реалізації адміністративно-правових засад публічного адміністрування, наділених відповідними повноваженнями у сфері інтелектуальної власності з метою вирі-

шення ними широкого кола завдань із надання правової охорони інтелектуальної власності). Третя група – проблеми інфраструктурної бази (елементів і відносин, які забезпечують та підтримують на відповідному рівні функціонування сфери інтелектуальної власності, а також користувачів цієї сфери).

Першочерговими та невідкладними заходами, які необхідно здійснити для зупинення деградації ринку інтелектуальної власності в Україні є:

1) реформа публічного управління, зокрема: публічні послуги у сфері інтелектуальної власності мають надаватись швидко, прозоро, компетентно та діджиталізовано, зупинити звільнення експертів та залучити до УКРНОІВІ професійні кадри;

2) забезпечення доступу до професії патентний повірений: провести атестацію патентних повірених та оновити законодавство про патентних повірених;

3) розроблення та прийняття підзаконних та методичних актів з питань промислової власності: правила складання заявок та проведення експертизи, положення про державні реєстри;

4) запуск роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності: прийняти законодавство про Вищий суд з питань інтелектуальної власності; завершити конкурсні процедури до Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

5) активізувати роботу правоохоронних органів: повноваження органу досудового слідства у справах про незаконне використання торговельних марок перейшли від національної поліції України до Бюро економічної безпеки. Новий орган – це завжди виклик, адже треба сформулювати кращі практики роботи, що є нагальним завданням для фахової спільноти;

Рис. 5. Групи проблем розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

б) митниця – для недопущення незаконної торгівлі (реалізації) контрафактних товарів, які надійшли в Україну як гуманітарна допомога, є ініціатива по запровадженню обов'язку суб'єктів господарювання при реалізації будь-якого імпортованого товару на українському фізичному ринку та в Інтернеті мати копію митної декларації, за якою такий товар був імпортований, або її номер. Тобто завдання – забезпечити простежуваність товарів, але не створювати надмірних обов'язків для добросовісних суб'єктів господарювання.

Висновки. Отже, ринок інтелектуальної власності в Україні мав здобутки у 2022 році, зокрема ці здобутки стосувалися удосконалення системи правового захисту інте-

лектуальної власності та виконання своїх міжнародних зобов'язань. Захист ринку інтелектуальної власності є вкрай важливим, оскільки це міжнародні зобов'язання України щодо вступу в ЄС та життєва необхідність захисту економічних інтересів України, бо держава, яка не захищає права інтелектуальної власності, фактично підтримує тіньовий бізнес (чим завдає збитків чесному бізнесу, який платить податки), фінансує організовану злочинність та воєнних злочинців. В 2022 році показники діяльності Національного органу інтелектуальної власності свідчать про значне скорочення кількості заявок на винаходи, причиною цього є перш за все, військові дії в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність : підручник. 3-є вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2014. 670 с.
2. Вірченко В.В. Інтелектуальна власність: теоретичні витoki та економічні імперативи розвитку : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 488 с.
3. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності : Постанова КМУ від 28 жовтня 2022 р. № 943-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text>
4. Захист інтелектуальної власності на митниці. URL: <https://traya.com.ua/statti/intelektualna-vlasnist/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-na-mitnici/>
5. Кренда О.Ю. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство*. С. 104–108.
6. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
7. Офіційний сайт Державної системи правової охорони інтелектуальної власності. URL: <https://ukrpatent.org/uk>
8. Патлашинська І.В. До питання практичної реалізації стратегії інтелектуальної власності на національному рівні. *Право і суспільство*. 2022. № 5.
9. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>
10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 15.04.2023 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
11. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22.05.2022 року № 2265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20/ed20220522#n9>
12. Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 року № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-%D0%BF#Text>
13. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
14. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
15. Річний звіт Національного органу інтелектуальної власності за 2022 рік. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/Annual-Report-2022-.pdf>
16. Юрченко О.В. Економічні аспекти впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2022. № 28. С. 51–60.

REFERENCES:

1. Bazylevych V.D. (2014) *Intelektualna vlasnist* [Intellectual property]. Kyiv: Znannia, 670 p. (in Ukrainian)
2. Virchenko V.V. (2018) *Intelektualna vlasnist: teoretychni vytoky ta ekonomichni imperatyvy rozvytku: monohrafiia* [Intellectual property: theoretical origins and economic imperatives of development: monograph]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 488 p.
3. Deiaci pytannia Natsionalnogo orhanu intelektualnoi vlasnosti [Some issues of the National Intellectual Property Authority]: Postanova KМУ vid 28 zhovtnia 2022 r. № 943-r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
4. Zakhyst intelektualnoi vlasnosti na mytntysi [Protection of intellectual property at customs]. Available at: <https://traya.com.ua/statti/intelektualna-vlasnist/zahist-intelektuai-na-mitnici/>
5. Krenda O.Yu. (2022) *Intelektualna vlasnist v Ukraini v umovakh voiennoho stanu* [Intellectual property in Ukraine under martial law]. *Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, pp. 104–108. (in Ukrainian)
6. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI [Customs Code of Ukraine dated March 13, 2012 No. 4495-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
7. Ofitsiyni sait Derzhavnoi systemy pravovoi okhorony intelektualnoi vlasnosti [Official website of the State System of Legal Protection of Intellectual Property]. Available at: <https://ukrpatent.org/uk>
8. Patlshynska I.V. (2022) *Do pytannia praktychnoi realizatsii stratehii intelektualnoi vlasnosti na natsionalnomu rivni* [On the issue of practical implementation of the intellectual property strategy at the national level]. *Pravo i suspilstvo*, no. 5. (in Ukrainian)
9. *Pro zakhyst interesiv osib u sferi intelektualnoi vlasnosti pid chas dii voiennoho stanu, vvedenoho u zviazku iz zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy* [On the protection of the interests of individuals in the field of intellectual property during the martial law introduced in connection with the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 01.04.2022 № 2174-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>
10. *Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 15.04.2023 № 2811-IX* [On copyright and related rights: Law of Ukraine dated April 15, 2023 No. 2811-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
11. *Pro zaboronu propahandy rosiiskoho natsystyskoho totalitarnoho rezhymu, zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii yak derzhavy-terorysta proty Ukrainy, symvoliky voiennoho vtorhnennia rosiiskoho natsystyskoho totalitarnoho rezhymu v Ukrainu: Zakon Ukrainy vid 22.05.2022 roku № 2265-IX* [On the prohibition of propaganda of the Russian Nazi totalitarian regime, the armed aggression of the Russian Federation as a terrorist state against Ukraine, symbols of the military invasion of the Russian Nazi totalitarian regime in Ukraine: Law of Ukraine dated May 22, 2022 No. 2265-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20/ed20220522#n9>
12. *Pro okremi pytannia shchodo zabezpechennia zdiisnennia importu* [On certain issues regarding the implementation of imports]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 liutoho 2022 roku № 153. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-%D0%BF#Text>
13. *Pro robotu bankivskoi systemy v period zaprovadzhennia voiennoho stanu* [On the operation of the banking system during the introduction of martial law]: Postanova Pravlinnia Natsionalnogo banku Ukrainy vid 24.02.2022 № 18. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
14. *Pro sanktsii: Zakon Ukrainy vid 14.08.2014 № 1644-VII* [On sanctions: Law of Ukraine dated August 14, 2014 No. 1644-VII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
15. *Richnyi zvit Natsionalnogo orhanu intelektualnoi vlasnosti za 2022 rik* [Annual report of the National Intellectual Property Authority for 2022]. Available at: <https://ukrpatent.org/atachs/Annual-Report-2022-.pdf>
16. Yurchenko O.V. (2022) *Ekonomichni aspekty vplyvu intelektualnoi vlasnosti na konkur entospromozhnist pidpriemstva* [Economic aspects of the influence of intellectual property on the competitiveness of the enterprise]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriiemnytstva*, no. 28, pp. 51–60. (in Ukrainian)